

ГЕОГРАФИЯ НА ХИМИЧЕСКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ

I.Значение и особености.

Химическата промишленост е относително нов за България стопански и промишлен отрасъл развит през последните 50-тина години. Днес обаче той е структуроопределящ отрасъл на промишлеността. От неговото развитие зависи до голяма степен и развитието на останалите отрасли на НС защото ХП осигурява ценни суровини и стоки за бита на населението. Същевременно ХП използва като суровини широко разпространени у нас нерудни полезни изкопаеми, води и азота от атмосферния въздух. ХП осигурява и по-пълноценното използване на ценни суровини, като нефт, земен газ, дървесината и други, които имат малки запаси у нас.

Химическата промишленост е отрасълът, в който много бързо намират приложение най-новите научни постижения. Някои от тях след усъвършенстването си в процеса на химическото производство намират приложение и в редица други стопански отрасли. Това дава възможност да се създадат нови суровини, материали, полуфабрикати и предмети за потребление. В много отношения създадените в отрасъла материали, като пластмаси, синтетичен каучук, синтетични влакна и други са с по-високи качества в сравнение с естествените материали. В тази връзка се говори и за "химизация" на стопанството.

ХП осигурява заместители на ценни естествени суровини, с което се запазва и природното равновесие у нас.

ХП преработва значителни количества суровини, но и готовата продукция е със значителен обем. В отрасъла са заети и голям брой висококвалифицирани специалисти. Социалното значение на ХП нараства и от факта, че в отрасъла има възможност да се създадат храни по синтетичен път.

Наред с положителното си влияние върху развитието на стопанството ни, то ХП има и редица негативно влияещи особености. Отрасълът е суровиноемък и енергоемък. Изграждането на мощностите му изисква големи капиталовложения.,а повечето от производствата са замърсители на природната среда.

В крайна сметка като най-характерни особености на ХП могат да се посочат:

- n Отрасълът наред с Машиностроенето е най-високотехнологичният и прогресивен отрасъл на Промислеността.**

- n Той е суровиноемък,тъй като използва значително количество суровини.**

- n ХП е трудоемък и наукоемък отрасъл,тъй като ангажира многобройна висококвалифицирана работна ръка.**

- n ХП е енергоемък отрасъл,тъй като употребява значително количество енергия от различни видове.**

- n ХП е водещ замърсител на природната ни среда,тъй като всичките й производства изхвърлят значително количество отпадъчни продукти.**

- n ХП е сложен комплекс включващ множество предприятия и научно-изследователски институти.В отрасъла всъщност нагледно може да се види връзката между наука и практика.,което позволява производството на над 12000 продукта.**

Продукцията на ХП намира най-широко приложение в Енергетиката,Транспорта,бита на хората, металургията /киселини и др.продукти/, Машиностроенето /пластмаси,каучук/ ,

Леката промишленост /химически и изкуствени влакна, изкуствени кожи, подметки за обувки и др./, Селското стопанство /торове,препарати за растителна защита,дрожди,опаковки и др./, Строителството/ изкуствени строителни материали/, Медицината/ лекарства, спринцовки,системи и др./ и други .

II.Място на Химическата промишленост в структурата на Промишлеността и НС.Мястото на ХП в структурата на Промишлеността и НС се определя от относителният ѝ дял в ОПП,делът ѝ в ОПФ,делът на заетите в отрасъла от всички заети в страната ни, участието в износа и вноса на страната ни и т.н. През последните 10 години ХП е сред водещите отрасли на Промишлеността,като днес тя дава 18,8% от ОПП в страната ни,или почти 50% повече в сравнение с началото на 90-те години.Запазването на водещото място на отрасъла през последните 10 години доказва важното му значение за НС,въпреки че обема на продукцията в отрасъла е намалял с над 30%.

Промени в относителния дял на ХП в ОПП

години:□□□□□□ 1939г.□□□□ 1960г.□□□□ 1970г.□□□□□□ 1980г.□□□□ 1990г.□□□□ 1991г.□□□□ 1998г.

отн.дял/%/□□□□ 1,9□□□□□□□□□□□□ 3,7□□□□□□□□□□□□ 7,5□□□□□□□□□□□□ 15,7□□□□□□□□ 12,6□□□□□□□□ 12,3□□□□□□□□□□ 18,8

В ХП са заети 80622д.,като 37,5% от тях са в частният сектор на отрасъла.В сравнение с редица други стопански отрасли и отрасли на Промишлеността ,заетостта в ХП намалява относително слабо през последните 10-тина години,което доказва значението на отрасъла за страната ни. Днес заетите в ХП са 2,6% от всички заети в НС.

Брой на заетите и предприятията в ХП

години:□□□□□□□□□□ 1985г.□□□□□□□□□□ 1989г.□□□□□□□□□□ 1990г.□□□□□□□□□□□□ 1991г.□□□□□□□□□□□□□□□□ 1998г.

предприятия 101 117 126 122
3300

заети 108199 113092 110339 94963
80622

Развитието на отрасъла е свързано и с разширяването на външната търговия на страната ни. В началото на 90-те години на XX век страната ни е изнасяла над 180 химически продукти в повече от 80 държави, като в пазара на сода, торове и други продукти България заема водещи позиции. Това е видно и от сравнително успешната приватизация на предприятията произвеждащи тези продукти. В началото на 90-те години ХП участваше с 26,3% в износа и 16,9% във вноса на страната ни, докато днес отрасъла участва с 19,5% в износа и 17,6% във вноса. Тези промени се дължат на стесняването на пазарите за продукцията и поскъпването на вносните суровини използвани в отрасъла.

III. Условия и фактори за развитие и териториално разположение на ХП. Развитието на отрасъла е повлияно от множество фактори сред които изпъкват **суровините, потреблението, транспортът, състоянието на природната среда и др.**

Развитието на ХП в България през последните 30 години бе стимулирано от следните конкретни причини: 1/. Необходимостта от препарати за растителна защита и торове за Селското стопанство.

2/. Необходимост от заместители на черни и цветни метали използвани в Машиностроенето.

3/. Необходимост от суровини за текстилната промишленост, обувната, кожаро-кожухарската .

4/.Необходимост от нови опаковки и амбалаж за селскостопанската ни продукция и продукцията на ХВП и Леката промишленост.

5/.Необходимост от горива,смазочни материали и множество каучукови изделия за транспорта.

6/.Нуждите на населението от лекарствени препарати,парфюмерия и др.стоки.

1.Суровинна база.Този фактор има решаващо значение за развитието на ХП,защото производствата ѝ са суровиноемки.,а технологичните възможности позволяват използването на разнообразни суровини. Най-силно влияещи от суровините са производствата на т.н. “Тежка химия”/производството на соди и др. продукти/.В тези производства разходите за суровини достигат около 75% от себестойността на продукцията.За производството на единица продукция се изразходват около 4-5 пъти по-голямо количество суровина в сравнение с други промишлени отрасли.

Основните суровини които се използват в ХП са земният газ, нефтът, дървесината, въглищата, каменната сол, сярата, фосфатите, апатити, калиевата сол,водата,атмосферният въздух,електропроизводството и др. Така например при преработката на 1 тон нефт се изразходват около 300м³ вода,а при производството на 1 тон калцинирана сода- около 225м

з

вода.Най-голями са разходите на вода при производството на синтетични и изкуствени влакна - за 1 тон готова продукция се изразходват до 6000м

з

вода.

Силно въздействащ фактор върху развитието на ХП е и производството на електроенергия,тъй като много от производствата в отрасъла са енергоемки. Така например за производството на 1 тон сярна киселина се изразходват 136 квтч, за 1 тон капролактам-2700 квтч,а за 1 тон полиамидни влакна се изразходват около 18000 квтч електроенергия.

Важна суровина за ХП е земният газ.От 1т.земен газ се произвеждат 3000м.

синтетични тъкани, или 500 кг пластмаси, или 500 кг синтетичен каучук. От 1000м³ земен газ могат да се получат 1550 кг карбамид. Ето защо основната част от внасяните количества земен газ у нас се използва

като суровина в ХП.

Основна суровина за нефтохимическото производство у нас има нефтът. При неговата преработка се получават мазут, различни видове бензини, керосин, дизелово гориво, смазочни масла, изкуствен каучук, химически влакна, препарати за растителна защита, смоли, пластмаси, съставки за лекарства и редица други ценни продукти. Производствата използващи като суровина земният газ и нефтът са разположени основно в региони с благоприятно транспортно-географско положение, тъй като тези суровини са вносни.

Голямо значение за развитието на ХП имат някои нерудни полезни изкопаеми/ каменна сол, флуорит, варовик, барит, фосфорити, каолин и др./, които имат значителни запаси у нас и намират широко приложение в неорганичната химия.

Варовиците край Девня и находището на каменна сол край с.Мирово/Провадийско/ са базата за строителството и функционирането на химическите заводи в Девня. За ХП от значение са и находищата на варовик край Враца, Стара Загора, Асеновград и др.

Каолинът намира приложение в ХП като "пълнител" в каучуковото производство и производството на пластмаси. С най-голямо значение са находищата на каолин край Ветово, Каолиново и др. При производството на каучук намират приложение още магnezитът, азбестът, баритът и други нерудни полезни изкопаеми.

За развитието на редица производства от ХП/ парфюмерийното, фармацевтичното и др./ с водещо значение са селскостопанските суровини, чиято обемност и ниска транспортабилност са важен фактор за ориентирането на някои технологични етапи от производството на химически продукти към изявените селскостопански райони.

2.Обществено-икономически фактори.В тази група фактори се включват стопанските нужди на страната ни, пазарите, работната сила, внедряването на научните достижения, изискванията за опазването на природната среда и др.

Въздействието на тези и редица други фактори определя териториалното разположение на предприятията от Нефтохимията/ транспортно-географското положение спрямо основните вносители на нефт/, Парфюмерийната, Фармацевтична и каучуковата промишленост/ ориентирани към основните потребителски центрове в страната/.

Силно влияние върху развитието на ХП оказват вътрешните производствени пазари / консумацията на химически продукти в машиностроенето, Леката промишленост, ХВП, мебелната, Транспорта, Селското стопанство/.

Потреблението на стоки за населението/лекарства, бензини, парфюмерия и др./ е определящо в развитието и териториалната ориентация на съответните производства към основните потребителски центрове. Външните пазари и специализацията на страната ни в някои производства/сода, торове и др./ са определящият фактор за ориентирането на тези производства към основните ни пристанища.

Върху развитието на ХП влияние оказва и работната сила с нейното количество и квалификация. През последните години все по-силно влияние оказва факторът “цена на работната сила”, тъй като някои предприятия от ХП ,като Нефтохим/Бургас/ и др. изпъкват с едни от най-високите работни заплати в страната ни.

Влиянието на науката, като фактор за развитието на ХП се изразява в нарастването на използваните суровини в отрасъла, нарастването на произвежданите продукти, нарастването на тяхното качество и др.

След 1989г. все по-силно влияние върху развитието на ХП оказва екологичният фактор, тъй като отрасълът е сред основните замърсители/ около 5% от сумарното замърсяване в страната ни/.

Като цяло влиянието на комплекса от фактори може да се оцени като положително върху развитието на ХП в страната ни.

IV. Поява, развитие и отраслова структура на ХП. 1. **Появата** на ХП датира от края на XIX в. когато в България са построени предприятия на фирмите “И.Г.Фарбениндустри”/Германия/ и “Солвей”/Белгия/. В началото на XX в. започват работа множество дребни български предприятия, разчитащи на местни суровини и произвеждащи основно стоки за бита. Такива са сапунените фабрики “Н.Чилев”/Костинброд/, “В.Бъчваров”/Русе/, “Маслосапо”/Бургас/, фабриките за грес и емулсионни масла “Хифа”/Русе/ и “Химия и индустрия”/Габрово/, петролните рафинерии в Русе/“Петрол”, “Първо българско петролно акционерно дружество” и “Светлина”/, работещи с румънски нефт, кибритените фабрики/Костинброд/, розоварните в Казанлъшко и др. Наред с тези основни производства, в България е било застъпено и производството на сода каустик в Пловдив. Преди Втората световна война у нас не са се произвеждали торове, калцинирана сода, пластмаси.

Още по времето на Втората световна война много от горепосочените предприятия фалират или западат, поради което започва и процес на уедряването им. След войната започна и бързо строителство на нови мощности в отрасъла. В края на 40-те години са пуснати в експлоатация двете карбидни фабрики в Асеновград и гара Яна, а през 50-те години е построен ХК в Димитровград. По-късно са построени ХК в Девня, НХК в Бургас и петролната рафинерия в Плевен, както и редица други важни за страната ни предприятия. Много от новопостроените предприятия са без пречиствателни съоръжения, което довежда до значителни нарушения на природната среда в тяхната околност. Същевременно в технологично отношение предприятията от ХП значително отстъпват от европейските и световни образци. Това се отразява и в забавянето на приватизацията им през последните 10-тина години.

През последните 40 години развитието на ХП се отличаваше и с редица други слабости: Прекомерното развитие на тежката/основна химия/; развитието на суровиноемки и енергоемки производства; подценяване на леката химия/парфюмерийно производство, фармацевтично производство/; прекомерна концентрация на мощности в ограничени територии/Девня/ и др.

2. Отраслова структура на химическата промишленост. Тя е формирана под въздействието на технологичните особености и особеностите на готовата продукция. У нас са развити 18 подотрасъла на ХП, които според използваните суровини и технологията на преработването им се поделят на 2 раздела:

Неорганична

и

Органична химия. Неорганичната химия ползва като

суровини минерални ресурси, които са с неорганичен произход.

Основните

й производства са : киселини, соди, минерални торове, фосфорити, сяра, препарати за растителна защита, взривни вещества. Основни суровини са каменната сол и варовиците, както и природният газ. Тези производства са капиталоемки, суровиноемки и трудоемки. Предприятията се намират в близост до находищата на суровини, поради големият обем на суровините. Подотраслите от Неорганичната химия произвеждат около 15% от общата продукция на ХП.

Органичната химия ползва като суровини нефт, природен газ, дървесина и други суровини с органичен произход. Основните й производства са пластмаси, синтетичен каучук, синтетични влакна и др.

В зависимост от характера на произвежданите продукти подотраслите на ХП могат да се поделат в 2 основни раздела: **Тежка и Лека химия.** Тежката химия обхваща производството на торове, сода, киселини, нефтопреработката и производството на синтетични и изкуствени влакна, производството на каучукови изделия и пластмаси.

А. Производство на торове, соди, киселини и други продукти с неорганичен произход. Тези производства са сред най-търсените продукти на родната ХП на международните пазари и намират широко приложение в селското стопанство и другите стопански отрасли у нас. Те са базата на Тежката химия в страната ни. Развитието им се базира на варовиците край Девня и Враца, каменната сол край с. Мирово/Провадийско/ и въглищата като енергиен източник в Марбас и Марица-Изток. През 1951 г. е пуснат първият завод за азотни торове в Димитровград с мощност 150000 т. годишно. Впоследствие в това предприятие бе застъпено и производството на сярна киселина, солна киселина и други продукти с което то се превърна в комплекс от предприятия/комбинат/. След разработването на въглищата в Марица-Изток през 1965 г. бе построен и АТЗ в Стара Загора, в който се произвеждаха 280000 т. амоняк годишно. Към края на 60-те години бе пуснат в експлоатация завод за амоняк и карбамид във Враца. През 70-те години бе завършено строителството на ХК в с. Повеляново/сега квартал на Девня/, който работи с вносни апатити и фосфорити от северна Африка и ОНД. През 80-те години като суровина за производството на торове започна да се използва природният газ, с което ефективността на производствата нарастна значително. Днес производството на **торове** е застъпено във фирмите : **“Агробιοх им”/Ст. Загора-**

азотни торове, метилметакрилат, дикалциев фосфат за фуражи и др./;

”Неохим”/Димитровград -

амоняк, азотна киселина, фосфорни торове, амониева селитра и др./;

“Химко”/Враца -

единствен производител на карбамид у нас, който работи с холандски и италиански технологии/;

“Агрополихим”/Девня-

амоняк, азотна киселина, фосфорна киселина, троен суперфосфат, амониева селитра, течен азотен тор,/. В Кремиковци работи и цех за амониев сулфат с мощност 25000т. годишно, като това производство е съпътстващо производството на кокс.

Основни производства на Неорганичната Химия

производства 1980г. 1985г. 1990г. 1991г. 1998г.

Амоняк -хил.т. 1008,8 1138,0 1308,6 1092,8 982,4

Азотни торове-хил.т. 436,0 468,7 542,7 395,2 375,6

Фосфорни тор.-хил.т. 216,6 171,7 46,6 36,9 110,2

Сярна кисел.-хил.т. 851,9 810,1 521,8 355,1 556,2

Сода каустик-хил.т. 168,4 157,1 108,2 76,5 80,0

Калц.сода-хил.т. 1478,7 1036,6 1046,2 893,3
250,0

Хим.средства за

раст.защита -хил.т. 18,9 18,3 10,0 7,3
5,3

Карбамид-хил.т. - - -
301,4

Производството на препарати за растителна защита е съсредоточено в Пловдив.В България се произвеждат над 90 подобни препарата.Обемът на това производство в сравнение с 80-те години е намалял около 4 пъти във връзка с кризата в селското ни стопанство.В Асеновград и на гара Янасе произвежда карбид.

Производството на **соди** е концентрирано основно в ЕАД"Соди"-Девня,като фирмата е наследник на содовият завод в града,построен поради Благоприятното географско положение/близост до каменната сол в с.Мирово и варовиците в Девня,както и близост до пристанището във Варна,откъдето се изнася голяма част от продукцията му./При производството се използват и водите от карстовите извори край Девненска река и яз."Цонево" на река Камчия. Ограничаването на пазарите в Близкия и Среден изток доведоха и до значителното съкращаване на производството на сода у нас.

Производството на **сярна киселина** е застъпено в КЦМ край Пловдив,ОЦК в Кърджали и МК в Пирдоп.Успоредно с увеличаването на металургичното производство през последните 5 години се отбелязва и увеличаване на производството на сярна киселина.

Б.Нефтохимическа промишленост. Този подотрасъл е базата на органичната химия в страната ни.Неговото бързо развитие датира от средата на 60-те години,въпреки че преработката на нефт е била застъпена в страната ни още преди Втората световна война. Нефтохимията заема водещо място в структурата на химическото производство у

нас като осигурява около 45% от неговия обем. Основните предприятия в подотрасъла са "Плама"/Плевен/ и "Нефтохим"/Бургас/. В Нефтохим се произвеждат всички видове бензини, пропан-бутан, парафини, фенол, ацетон, синтетичен каучук, полиетилен, полистирол, гликолит, полиакрилни влакна, етилен, олеини и редица други продукти. Фирмата осигурява над 90% от продукцията в подотрасъла.

След неколкогодишно преустановяване на производството, днес фирма "Плама" отново произвежда горива, смазочни масла, грес, дизелово гориво и др. Част от отработените смазочни масла се преработват в най-старото предприятие в подотрасъла - в Русе. В него се произвежда битум, мазут, масла и др.

Годишната преработка на нефт в горепосочените предприятия достигаше около 12 млн. т. през 80-те години, докато днес годишно се преработват около 8 млн. т. След значителният спад в началото на 90-те години, днес производството на подотрасъла бележи ново нарастване, което е отражение на "съживяването" на вътрешния пазар.

Основни производства на Органичната Химия

производства : 1980г. 1985г. 1990г. 1991г. 1998г.

бензин-хил.т. 2277 2730 1900 891 1732

керосин-хил.т. 304 365 209 61 152

диз.гориво-хил.т. 4209 4822 2717 1410 2009

пластмаси,смоли и

лепила-хил.т. 254,7 406,4 248,3 141,6
200,0

дунапрен-т. - - -
1466 367

меки изк.кожи-хил.м² 15382 15537 10834 3122
1106

хим.влакна и

нишки -хил.т. 96,1 104,8 57,9 25,5
41,4

авто гуми-хил.бр. 1531,7 1659 1795 1141 391

гум.обувки-млн.ч. 12,5 8,2 3,2 2,9
0,6

Преработката на нефт е базата за производство на полимерни материали. Такъв материал са **синтетичните влакна**. Основните предприятия за производството им са в Бургас/ полиакрилни влакна "булана"/, Ямбол/ полиестерни влакна "Ямболен"/, Видин/ полиамидни влакна "Видлон"/ и Димитровград/ полиестерна коприна/. Синтетичните влакна се отличават с по-голямата си трайност, издръжливост, немачкаемост, топлоизолация и други ценни качества/ниска себестойност/ поради което намират все по-широко приложение в текстилната ни индустрия.

Наред със синтетични влакна, в страната ни е застъпено и производството на изкуствени влакна чрез преработката на дървесина в Свищов/"Свилоса"/.

Към нефтохимическото производство се отнася и производството на **пластмаси и тяхната преработка**.

Пластмасите имат редица ценни качества/ здравина, еластичност, неподатливост на корозия и др./, които ги правят широко използвани в Машиностроенето/ като заместители на металите/, Строителството/ заместители на строителни материали/ и бита. Пластмаси се произвеждат в Бургас, Девня и Видин, а производството на пластмасови изделия е застъпено в София, Асеновград/ фирма "Асенова крепост"/, Берковица/ фирма "Ком"/, Русе, Габрово/"Капитан дядо Никола"/, В. Търново/ фирма "Момина крепост"/, Кнежа, Шумен, Самоков, Ботевград, Бяла, Тервел, Плевен, Средец, Първомай, Гоце Делчев и др. Сред производствата на пластмасови изделия изпъкват със своето значение производството на PVC тръби/ Габрово/, системи за кръвопреливане и спринцовки/ В. Търново/, фолио и амбалаж/ Асеновград/ и др.

Производството на каучукови изделия в България е широко застъпено. То е базирано както на синтетичният каучук, произвеждан в Бургас, така и на вноса на естествена суровина. Най-голям дял в него има производството на автомобилни гуми/ вътрешни и външни/, което е развито във Видин и София. Предприятието във Видин/"Вида"/ е пред ликвидация и пълно спиране на производството, въпреки, че изнасяше над 50% от продукцията си зад граница. То е кооперирано с производството на полиамидни влакна в града. Намалването на вътрешното търсене и ограничаването на външните пазари за тази продукция е основната причина за намалването на производството на гуми почти 6 пъти през последните 5-6 години. През последните 20 години в страната ни се разви регенерирането на автомобилни гуми, като с тази дейност са заети основно частни фирми.

Производството на технически каучукови изделия/ маркучи, ремъци, транспортни ленти и др./ е застъпено в Мадан, Пазарджик, Нови Искър, Кула, Русе, Плевен. Производството на уплътнители за врати на автомобили и на други каучукови изделия за автомобили е локализирано в Силистра. Гумени обувки се произвеждат в София, Световрачене, Плевен, но над 50% от тази продукция се дава от предприятието в Габрово. В Габрово се произвеждат наред с PVC тръби и спасителни пояси, гумени дюшеци, възглавници, очила за водолази, плавници и редица други каучукови изделия. Във В. Търново е застъпено производството на баскетболни топки/Фирма "Етър"/. Тези производства също бележат нарастване през последните 3-4

□□ 4509

сапуни-хил.т.□□□□□□□□□□□□ -□□□□□□□□□□□□ 25,8□□□□□□□□□□□□□ 11,3□□□□□□□□□□□□
13,8□□□□□□□□□□□□ 1,4

паста за зъби-т.□□□ 31051□□□□ 37427□□□□□□□□□□□ 25878□□□ □□□□□□□ 18316□□□ □□□□□□□□□□□
□□□□ 31698

антибиотици-т.□□□□□□□□□ 477□□□□□□□□ 268□□□□□□□□□□□□□□□□ 194□□□□□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□ 28

витамини-т.□□□□□□□□□□□□ 290□□□□□□□□□ 270□□□□□□□□□□□□□□□□□□ 157□□□□□□□□□□□□□□□
194□□□□□□□□□□□□ 190

антипиретици-т.□□□□□□ 2203□□ □□□□ 2393□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□ 1011□□□□□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ 100

колофон-т.□□□□□□□□□□□□□ 1997□□□□□□□□□ 1900□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□ 927□□□□□□□□□□□□□□□
436□□□□□□□□□□□□□□ 9

розово масло-кг□□ 463□□□□ 512□□□□□□□□ 931□□□□□□ 870□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

602 В. Парфюмерийната промишленост промишленост е традиционен подотрасъл, тъй като за нейното развитие има всички необходими предпоставки у нас - суровини, производствен опит на населението и др. Основната суровина за подотрасъла е розовото масло добивано в с. Розино, Казанлък, Стрелча и Карлово. През последните 10 години производството му е намаляло около 3 пъти, но след 1995г. се отбелязва ново нарастване на количеството добито масло. Основните потребители на този продукт на вътрешния ни пазар са фирмите “Арома”/София/ и “Ален мак”/Пловдив/, които са собственик на фирма “Астера”. Те произвеждат парфюми, дезодоранти, кремове, помади и др.

В страната ни се произвеждат още: лавандулово масло/около 7-8т./, боров терпентин/Стамболийски/, колофон/Велинград/, борово масло, ментово масло/Г.Оряховица и Шумен/ и редица други ценни продукти. Основен производител на миещи препарати е фирма "Верила"/София/. Производството им е намаляло около 10 пъти през последните 10-15 години, поради ограничаването на вътрешния пазар. Фирма "Рубела"/Рудозем/ е специализирана в производството на паста за зъби, а основен производител на червила е "Ален мак"-Пловдив.

Г. Биотехнологичната промишленост се разви у нас като практическо приложение на достиженията на химическата и биологическата наука. Производството в подотрасъла е базирано на микробионният синтез, който е в основата и на редица технологични процеси в ХВП./винарската, пивоварната, консервната промишленост и др./ Основните производства в Биотехнологичната промишленост са: лбиотехнологичен протеин, аминокиселини, заместители на захарта, ензими, антибиотици, инсектициди и др. Тези продукти намират приложение както в ХВП, така и в ХП. Основните центрове на този подотрасъл са София, Пловдив, Стара Загора, Варна., където е концентриран научният потенциал на страната ни и има най-големи възможности за приложение на научните открития в практиката.

V. Териториална структура на химическата промишленост.

Териториалната структура на отрасъла е формирана под въздействието на сложен комплекс от фактори/природни и обществени/. Това определя и нейната усложненост. Основа на териториалната структура са формиралите се в страната ни производствено-териториални комплекси и ядра на химическото производство.

1. Черноморският район на ХП обхваща Бургаският и Девненският химически комплекс, както и някои центрове на ХП, като Ямбол и др. Свързващо звено между двата химически комплекса е **етиленопровода** от Бургас за Девня. В района са концентрирани почти 50% от ОПФ в отрасъла и се произвеждат над 40% от продукцията му. В предприятията му работят почти 1/3 от заетите в ХП у нас. Районът е специализиран в производството на нефтопродукти, пластмаси/полиетилен/, етилен, бензоли, синтетичен каучук, полиакрилна влакна, соди, минерални торове и др. Основата на района са "Нефтохим"/Бургас/, "Соди"/Девня/, ХК в Ямбол и фабриката за преработка на пластмаси в Средец.

2. Западният район обхваща предприятията в София, Враца, Дупница, Самоков, Видин. Заетите в отрасъла са около 1/3 от заетите в ХП на страната ни, а делът в произведената химическа продукция е около 25% от цялата в страната ни. Основните фактори за развитието на отрасъла в района са транспортно-географското му положение, потреблението, работната сила и др. Основните предприятия са "Химко"/Враца/, фармацевтичните в София и Дупница, фирма "Арома" в София, "Верила", ХК във Видин, предприятието за пластмаса "Рилапласт" в Самоков и др. Водещи са производствата на химически препарати, лекарства, автогуми, пластмасови изделия, парфюмерия и др.

3. Южният район на химическата промишленост обхваща предприятията от отрасъла в Пловдив, Димитровград, Стара Загора и др. Базата на този район са торовите заводи в Димитровград и Стара Загора, както и "Ален мак" в Пловдив. Основните фактори, определили развитието на отрасъла в района са близостта до въглищните басейни/Марица-Изток и Маришкият/, наличието на местни суровини, работната сила, потреблението и благоприятното транспортно географско положение. В районът се произвеждат около 10% от продукцията на ХП в страната ни.

4. Северният район обхваща предприятията в Плевен, В. Търново, Русе, Свищов, Разград, Габрово. Развити са Нефтохимията, производството на пластмасови изделия, антибиотици, изкуствени и щапелни влакна. Основните предприятия са "Плама"/Плевен/, "Свилоса"/Свищов/, "Момина крепост"/В. Търново/, "Капитан Дядо Никола"/Габрово/, "Антибиотик"/Разград/.

VI. Проблеми и перспективи за развитие на химическата промишленост.

Перспективното развитие на отрасъла е свързано с вземането на спешни мерки за решаване на следните основни проблеми:

1/. Приватизирането на предприятията.

2/. Осигуряването на суровина за производствата.

3/.повишаването на качеството на продукцията с което ще се осигурят и нови външни и вътрешни пазари.

4/.Закриването на някои производства,които нямат условия за съществуването си у нас - липсват пазари,необходими са скъпи суровини и т.н.Същевременно трябва да се даде приоритет на биотехнологичните производства, производството на парфюмерия и козметика и на други производства от Леката химия.

5/.Съобразяването на производството с екологичното равновесие в страната,тъй като редица предприятия от отрасъла са построени без отчитането на влиянието им върху населението и природната среда .В тази връзка в района на Девня,Бургас,Димитровград,Враца,Плевен и други центрове на ХП днес има редица сериозни екологични проблеми.Тяхното решаване е немислимо без капиталовложения за нови безотпадни технологии.

Решаването на тези и редица други проблеми ще позволи Химическата промишленост да спомогне за бързото излизане на страната ни от стопанска криза.